Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Maa- ja metsätalousvaliokunnalle 26.5.2020

Asia: Valkoposkihanhesta ja merimetsosta

Ympäristöministeriö
Ympäristöneuvos Esko Hyvärinen

Poikkeaminen lajien rauhoituksesta

Valkoposkihanhi ja merimetso ovat luonnonsuojelulain 38 §:n nojalla rauhoitettuja. Lain 39 §:n mukaisista rauhoitussäännöksistä poikkeaminen voidaan sallia lain 49 §:n nojalla lintudirektiivin (2009/147/EC) 9 artiklassa mainituilla perusteilla. Kyseisten lintulajien kohdalla poikkeamisperusteena ovat yleensä viljelmille, kotieläimille, metsille, kalavesille ja vesistöille koituvan vakavan vahingon estäminen tai tutkimustarkoitus. Muita direktiivin mukaisia poikkeamisperusteita ovat kansanterveyden ja yleisen turvallisuuden turvaaminen, lentoturvallisuuden turvaaminen sekä kasviston ja eläimistön suojeleminen.

Poikkeusluvan myöntämisen keskeisenä edellytyksenä on, että muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole.

Valkoposkihanhi

Suomessa valkoposkihanhia esiintyy sekä pesivänä kantana että läpimuuttavina. Venäjän tundralla pesivän kannan koko on kasvanut pitkään ja kasvun ennustetaan jatkuvan. Kannan kooksi arvioidaan nykyisin noin 1,4 miljoonaa yksilöä. Hanhien muuttoreitti on viime vuosina osin muuttunut, ja aiemmasta poiketen niitä pysähtyy nykyisin lepäämään suurin määrin (satoja tuhansia) Itä-Suomessa. Muuton aikaiset sääolosuhteet vaikuttavat suuresti siihen, miten pitkäksi aikaa valkoposkihanhet meille pysähtyvät ja miten suurissa määrin. Suomessa pääasiassa pitkin Itämeren rannikkoa pesivän kannan koko on huomattavasti pienempi, noin 34 000 yksilöä, mutta sekin on kasvava.

Vahinkojen syntymistä on pyritty estämään käyttäen erilaisia keinoja lintujen karkottamiseksi viljelyksiltä. Kokemusten mukaan linnut kuitenkin tottuvat pelotteisiin ajan myötä tai palaavat paikalle uudelleen aktiivisen häirinnän loputtua. Luonnonvarakeskus tutkii parhaillaan erilaisten karkotuskeinojen tehokkuutta. Lintujen karkottaminen kuitenkin usein vain siirtää ongelmaa toisaalle, jos esimerkiksi lintupeltoa, jossa linnut voisivat levähtää ja ruokailla vahinkoa aiheuttamatta, ei ole saatavilla.

Ratkaisuja sekä valkoposkihanhien että eräiden muiden runsastuvien hanhien aiheuttamiin ongelmiin pyritään löytämään yhteistyössä myös muiden muuttoreitin maiden ja EU:n komission kanssa. On ilmeistä, että mikään yksittäinen keino ei riitä ongelmien ratkaisemiseen, vaan haittojen vähentämiseen tarvitaan laaja valikoima erilaisia keinoja, joita voidaan käyttää paikallisten tilanteiden ja olosuhteiden mukaisesti lintudirektiivin mahdollistamissa puitteissa.

Merimetso

Kesällä 2019 merimetsojen pesiä laskettiin noin 25 700 kappaletta Suomen merialueilla. Pesimäkanta väheni neljällä prosentilla eli tuhannella pesällä edellisvuodesta. Merimetsoyhdyskuntia havaittiin 47 kappaletta yhteensä 82 luodolla ja 76 hehtaarin alalla. Yhdyskuntien määrä oli kahta pienempi kuin viimeisen viiden vuoden aikana keskimäärin.

Yli puolet koko kannasta pesi kymmenessä suurimmassa yhdyskunnassa. Yli tuhannen pesän yhdyskunnat sijaitsivat Raumalla (2 080 pesää), Kirkkonummella (1 793), Turussa (1 766), Mustasaaressa (1 710), Uudessakaupungissa (1 670), Eurajoella (1 560), Porissa (1 246), Virolahdella (1 148), Kustavin ja Paraisten rajalla (1 055) sekä Uudessakaarlepyyssä (1 051).

Kansallinen merimetsostrategia ja toimenpidesuunnitelma valmistui loppuvuodesta 2019. Ympäristöministeriö on antanut rannikkoalueen ELY-keskuksille tehtäväksi edistää osaltaan strategian ja toimenpidesuunnitelman toteuttamista. Samassa yhteydessä päivitettiin ohjeistusta merimetson suojelua koskevien säännösten tulkinnasta poikkeuslupia koskevassa päätöksenteossa. Ohjeessa käsitellään poikkeuslupien tarvetta ja lupaperusteiden soveltamista mm. kansanterveydellisiin syihin ja kalavesille, metsille tai vesistöille koituviin vakaviin vahinkoihin liittyen sekä vahinkojen torjuntaan käytettävissä olevia menetelmiä.

Alueelliset merimetsotyöryhmät ovat yhteistyön ja tiedonvaihdon kannalta keskeisiä. Niiden tehtävänä on asiantuntijatiedon ja paikallisten olosuhteiden tuntemuksen nojalla olla selvillä merimetsokannan kehittymisestä alueellaan ja tunnistaa lajiin liittyvät mahdolliset ongelma-alueet ja -tilanteet sekä etsiä yhteistyössä aktiivisesti ongelmiin reagoiden alueelle sopivia, kaikkia tahoja tyydyttäviä ratkaisuja. Alueellisten työryhmien odotetaan tarpeen mukaan laativan aluettaan koskevan selvityksen tai suunnitelman, jonka tarkoituksena on toimia apuna vakavien vahinkojen ennalta ehkäisemisessä sekä poikkeuslupahakemusten tarpeen arvioinnissa ja kohdentamisessa. Lisäksi se voi tarjota yhteiseen alueelliseen näkemykseen pohjautuvan tilannetiedon luvanhakijalle poikkeuslupahakemuksen perustelemiseksi. Alueellisesti tuotettu tieto myös tukee viranomaisen päätöksentekoa sen käsitellessä hakemuksia merimetson suojelusta poikkeamiseksi.